פצצת מתקתקת
אורה קורן

אסור להמר על חיי התושבים בחיפה

בדצמבר האחרון הניק המשרד להגנת הסביבה שלושה חודשים למשק עבור היערכות למגירת מכל האמוניה בחיפה. אתמול הוא הניק לו שלושה חודשים נוספים, עד יוני — במגבלות מסוימות. ומה יהיה ביוני, עוד שלושה חודשים, למאחרים בהיערכות?

מכל האמוניה בחיפה הוא סיכון מיידי לתושבי העיר והסביבה — כך קבע דו"ח של פרופסורים מהטכניון, בהם חתן פרס נובל, פרופ' דן שכטמן. דו"ח זה, שהוגש לבית המשפט הדן בעתיד מכל האמוניה, קבע כי המכל עלול להתבקע במילוי עתידי כתוצאה מהלחץ שייווצר, ולגרום לתמותה ומחלות של כמחצית מתושבי חיפה וסביבתה. מילוי עתידי יכול להיות גם המילוי הבא שלו, בחודש הקרוב.

הקביעה התבססה על בדיקה שנערכה עבור חיפה כימיקלים המחזיקה במכל, שבמהלכה אותרו בו סדקים. הבודקים אמנם קבעו שהמכל תקין, אולם הפרופסורים לכימיה סבורים שהם טעו.

יתר על כן, הדו"ח קבע כי האוניה שנושאת את האמוניה כל חודש למפרץ חיפה יכולה להיות יעד לפיגוע, שיוזע מוות ופגיעות אחרות בהיקף דומה לשל חמש פצצות אטום. פרופ' אהוד קינן, שיום את הדו"ח, הציע חלופות לא מסוכנות לאמוניה לשימוש מיידי בתעשייה, כולל הפקת אמוניה עצמית ממלח בשם אוראה – דבר שחברת חשמל עושה בשנים האחרונות. חלופה נוספת היא יבוא חומצה חנקתית, במקום לייצר אותה בישראל מאמוניה. זה אמנם ייקר את תהליך היצור של חיפה כימיקלים, אולם רווחיה נחשבים גבוהים במיוחד ומסתכמים בעשרות מיליוני דולרים בשנה לפי מקוריה, או במאות מיליוני דולרים בשנה, לפי מקורות אחרים.

> בית המשפט יצטרך להכריע אם הוא מגן על תושבי חיפה והסביבה, או מעדיף לשמור על רווחיהן של קומץ חברות – שידעו על הכוונה לסגור את המכל אך משכו זמן ולא נערכו לכך, כנראה בתקווה שהרגולטור ישנה את את דעתו

בית הדין לעניינים מקומיים בחיפה הוציא החודש צו לריקון המכל תוך עשרה ימים. אולם, בית הדין המחוזי בחיפה מיהר לבטל אותו בעקבות ערעור מצד חיפה כימיקלים – שקבעה שהמכל תקין ושריקונו המיידי יוביל לפגיעה גדולה במשק – וקבע דיון בסוגיה ביום ראשון. הצו בוטל, אף שחיפה כימיקלים לא הראתה מסמכים המעידים על פגיעה קשה במשק כתוצאה מהפסקת פעילות המכל. המסמכים שהגישה לבית המשפט המעידים לכאורה על חיוניותו למשק הם מ-2011, חלקם כלל לא רלוונטי. בדיקות מול כמה חברות גדולות, שנרמז שהן לקוחות גדולות של אמוניה, העלו שהאמוניה של חיפה כימיקלים כלל לא מעניינת אותן.

משרד הכלכלה התעשייה בחר בדרך הביניים. הוא לא קיבל את דרישת התאחרות התעשיינים לסגור את המכל רק לאחר שיימצאו חלופות לתעשייה – וקבע שתעשייה תצטרך להיערך תוך שלושה חודשים לסגירתו. הזמן הזה נדרש למעשה לקומץ חברות שנחשבות צרכניות גדולות של אמוניה. גם להן יש חלופות מיידיות יחסית, אולם הן עלולות לגרוע מרווחיהן או לעכב מעט את תהליך הייצור חברות אחרות, שהאמוניה אינה מהותית בתהליך עסקיהן יוכלו כנראה להסתדר עם הרזרבות הקיימות עד שיאתרו חלופות.

המשרד להגנת הסביבה נסוג מכוונתו לסגור את המכל תוך עשרה ימים והתאים את עצמו למסקנות משרד הכלכלה והתעשייה, ולפי מקודביו, גם למסקנות המועצה הלאומית לביטחון (שלא פורסמו). המשמעות היא, שהסיכון הבטיחותי יעמוד שלוש פעמים נוספות למבחן, בהגעת האנייה לנמל מדי חודש ובמילוי המכל.

בית המשפט יצטרך למעשה להכריע ביום ראשון אם הוא מגן על תושבי חיפה והסביבה, או מהמר על חייהם כדי לשמור על רווחיהן של קומץ חברות – שידעו על הכוונה לסגור את המכל, אך משכו זמן ולא נערכו לכך, כנראה בתקווה שהרגולטור ישנה דעתו.

הזיהום בחיפה – מי מרעיל את מי?

היתר הפעלת מכל האמוניה הוארך בשלושה חודשים

המשרד להגנת הסביבה הודיע על הארכת היתר הפעלת המכל עד תחילת יוני 2017 – במגבלות שיחייבו את חיפה כימיקלים לקבל אישור לכל מילוי עתידי שלו

אורה קורן

המשרד להגנת הסביבה הודיע אתמול כי יאריך את היתר הפעלה של מכל האמוניה במפרץ חיפה בשלושה חודשים — ובמגבלות שיחייבו אישור לכל מילוי עתידי. בהודעה שפירסם ציין המשרד כי ההיתר יוזה בתוקף עד תחילת מארס 2017, כפי שנקבע בעבר, אך כדי להבטיח את צורכי כלל המשק תתאפשר הארכת ההיתר למשך שלושה חודשים נוספים. חידון המשפטי בסוגיה ייערך ביום ראשון בבית המשפט המחוזי בחיפה.

כבר בדצמבר 2016 הודיע המשרד כי הוא מעניק ארכה של שלושה חודשים לתעשיות במשק להיערך לסגירת המכל ב-1 במארס. החשש בקרב מצדדי הסגירה הוא שביוני שוב יוארך ההיתר, לכאורה עבור חברות שלא יצליחו להתארגן. עם זאת, במשרד להגנת הסביבה ציינו כי "הפעם זה סופי".

המשרד להגנת הסביבה הודיע אתמול כי בהמשך לשימוע שקיים ב-20 בדצמבר 2016 לבעלת היתר הרעלים למכל האמוניה בחיפה, חברת חיפה כימיקלים, ולאחר בדיקה מקיפה של החומר שהגישה החברה ב-1 בפברואר, החליט לא להחמיר את היתר הרעלים של החברה, הפוקע ב-1 במארס.

למרות זאת החליט המשרד כי "על מנת שהתעשייה תוכל למלא את כל למצוא מענה חלופי לאספקת האמוניה מבלי שפעילותה תיפגע ולהיערך למענה חלופי לאספקת אמוניה למשק בשעת חירום, ובהתאם לחוות הדעת של המועצה לביטחון לאומי (מל"ל) ובדיקה מקצועית שביצע משרד הכלכלה – תינתן למשק אורכה בת שלושה חודשים לצורך התארגנות להמשך יבוא האמוניה עד ל-1 ביוני 2017.

השר לאיכות הסביבה, זאב אלקין צילום: מרק ישראל סלם

בתקופה זו תספק חיפה כימיקלים את כלל צורכי המשק, ובכלל זה לשעת חירום".

הודעת המשרד ציינה כי חיפה כימיקלים לא תוכל למלא את המכל באופן חופשי כבעבר, אלא רק באישור המשרד להגנת הסביבה. לפיה, "החל מה-1 במארס לא תתבצע פריקת אמוניה נוספת למכל אלא אם יוכח כי האמוניה שבמכל אינה מספיקה לצורכי כלל המשק לתודשי ההתארגנות בתקופת המעבר, באישור המשרד להגנת הסביבה הגיעה לאחר שחברת חיפה כימיקלים לא הצליחה להוכיח לכיידיו כיצד תוכל להסיר את הסיכון לאוכלוסייה ולא סיפקה חלופות עם לוחות זמנים קצרים ובורדים לסילוק המכל ולהסרת הסיכון מהמפרץ. זאת, בניגוד להנחיות שהציב המשרד בשימוע".

השר להגנת הסביבה, זאב אלקין, אמר כי "מתוקף האחריות שחלה עלינו לדאוג להגנת בריאותם של תושבי מפרץ חיפה, הוחלט על אי־חידוש של היתר הרעלים לשימוש במכל האמוניה, על אף הלחצים הרבים שהופעלו עלינו. יחד עם זאת, מתוך האחריות לאספקת האמוניה לצורכי המשק ועל סמך חוות הדעת שקיבלנו מהמל"ל וממשרד הכלכלה, נתנו תקופה של שלושה חודשים להיערכות המשק למסלולים אלטרנטיביים לרכישת האמוניה".

סגן השר להגנת הסביבה, ירון מזוז, אמר כי "חיפה כימיקלים לא ניגשה למכרז ולא השמה בשלושת החודשים שנתן לה המשרד כדי להציג לוחות זמנים להסרת הסיכון ולהקמת מפעל חדש, ולאור זאת, לא נראה לנו ברירה אלא לשלול את היתר הרעלים למפעל".

פרופ' דן שכטמן: יש לאסור על הגעת אוניית אמוניה חדשה ולהפסיק את הייצור של חיפה כימיקלים

חתן פרס נובל לכימיה, פרופ' דן שכטמן, תקף אתמול בחריפות את החלטת המשרד להגנת הסביבה ומשרד הכלכלה והתעשייה להאריך בשלושה חודשים את פעילות מכל האמוניה של חיפה כימיקלים. הארכה נוספת כדי לאפשר לתעשייה להיערך למגירת המכל, אך שכטמן מזהיר שמדובר בהארכה שתאפשר לטרוויסטים להיערך ולבצע פיגוע אמתי רב נפגעים.

שכטמן התנה על דו"ח הפרופסורים שהוגש לעיריית חיפה ובאמצעותה לבית המשפט בחיפה, שקבע כי מכל האמוניה – ובמיוחד האנייה המגיעה לחיפה עם האמוניה – הם סכנה מיידית למשק, שעלולה ליצור נפגעים בהיקף של כחמש פצצות אטום. לדבריו, עיקר הסכנה היא באנייה, שחשופה לפיגוע בקלות יחסית, ובצנרת לא ממוגנת שדרכה זורמת האמוניה.

"דעתי על הארכה שניתנה להפעלת המכל שלילית בהחלט", אמר שכטמן בשיחה עם TheMarker. "האנייה תגיע לנמל עוד שלוש פעמים. למעשה למחבלים, יש לכם שלושה חודשים להתארגן ולהכניס טילים או רקטות באנייה". מה יקרה בעוד שלושה חודשים? יגישו בג"ץ ויבקשו לבחון את זה בעוד חצי שנה?"

דן שכטמן צילום: מוטי מילרוד

שכטמן מתכוון להצטרף לדיון בבית המשפט, שמתוכנן ליום ראשון, ולתמוך בעמדת עיריית חיפה הדורשת סגירה מיידית של מכל האמוניה. "יש להפסיק את ייצור הדשנים מיד, כדי שאוניות האמוניה לא ייכנסו יותר לנמל", אמר. "כל האמוניה שנמצאת כיום במכל תשמש את התעשייה, ללא תעשיית הדשנים. כך המכל יתרוקן לאט, ויהיה מספיק זמן לתעשייה להתארגן לחלופות".

לדברי שכטמן, "המשמעות היא שחיפה כימיקלים תמות – או שתעביר את המפעל לדרום הרחוק ושם תייצר דשנים. כך נבטיח שאוניית האמוניה לא תיכנס יותר למים הטריטוריאליים של ישראל".

לדבריו, הטיפול באיום על התושבים קודם לשיקולי עסקים ולרווחים של בעלי חיפה כימיקלים. "המדינה צריכה לומר להם: 'המפעל מסוכן לציבור– תתקפלו'. היו לכם שנים להתארגן בדרום, או שתעבירו את המפעל למדינה אחרת. אין כזה מפעל במדינות מפותחות, רק במדינות כמו הודו וסרי לנקה".

בתשובה לשאלה אם אכן המכל עלול להתבקע כבר במילוי הקרוב ענה שכטמן כי "למכל יש אורך חיים שאינו ידוע. זה יכול להיגמר מחר או בעוד 20 שנה. אולם, הדיון במכל מסיט את תשומת הלב הציבורית מבעיות חמורות יותר – אוניית האמוניה והצנרת המוליכה את האמוניה".

אורה קורן